

SILNIČNÍ DOPRAVNÍ NEHODA – FENOMÉN SOUČASNOSTI

Doc. JUDr. et Mgr. Jan Brázda, Ph.D.

Dopravní nehoda v současném přetechnizovaném světě je stále závažnější a závažnější. Na silnicích při dopravních nehodách umírají lidé, dochází k těžkým zraněním a samozřejmě k majetkovým škodám nesmírné hodnoty.

Dopravní nehoda je ve smyslu § 47 odst. 1 zákona o silničním provozu č. 361/2000 Sb. událost v provozu na pozemních komunikacích, např. havárie nebo srážka, která se stala nebo byla započata na pozemní komunikaci a při níž dojde k usmrcení nebo zranění osoby nebo ke škodě na majetku v přímé souvislosti s provozem vozidla v pohybu.

Příčinami dopravních nehod se zabývají specialisté z policie, ministerstva dopravy, BESIPu a rovněž i psychologové, kteří se snaží analyzovat jednání řidiče, který zapříčinil dopravní nehodu.

Pokud vezmeme oběti dopravních nehod, docházíme k vysokým číslům, kdy např. v roce 2014 bylo usmrceno 629 osob, těžce zraněno 2762 osob a 23655 osob bylo lehce zraněno. Při porovnání těchto následků s následky různých lokálních válek je možno konstatovat, že dopravní nehody v některých případech, ač bychom to nečekali, tyto lokální války předčí.

Podle interních statistik ředitelství dopravní policie Policejního prezidia ČR byl v roce 2014 počet dopravních nehod 6. nejnižší, kdy nejméně dopravních nehod bylo v r. 2009, a to 74815 a nejvíce v r. 1999 – 225690.

Počet usmrcených osob za rok 2014 je od roku 1990 druhý nejnižší, kdy nejméně osob bylo usmrceno v r. 2013 – 583 osob a nejvíce usmrcených bylo v r. 1994 – 1473 osob. Jen pro informaci – např. v r. 1969, kdy byla nepoměrně menší hustota dopravy, bylo usmrceno 1758 osob. Z tohoto přehledu je zřejmé, že na dopravních nehodách se podílí mnoho faktorů. Nejenom řidič, který je jeden z hlavních faktorů dopravních nehod, ale i technický stav vozidla a stav komunikací. Je nutno říci, že v současnosti je stav komunikací - a dá se říci i technický stav vozidel – podstatně lepší než před rokem 1989, ale nijak výrazně nedošlo k poklesu následků dopravních nehod.

Dle výše uvedených statistik hlavní příčiny dopravních nehod tkví v nepřiměřené rychlosti, což za rok 2014 činí 12783 dopravních nehod, což je 17,5 %. Při těchto nehodách bylo usmrceno 241 osob, což je skoro polovina všech usmrcených osob – přesně 41,4 %.

Další příčinou, která je nejzávažnější a byla příčinou 45790 dopravních nehod, což je 62,9 %, a bylo při nich usmrceno 229 osob, je nesprávný způsob jízdy.

Nelze opominout i další příčinu dopravních nehod, jako je nedání přednosti, které způsobilo 12751 nehod a bylo při nich usmrceno 79 osob a nesprávné předjíždění, které bylo nejmenší příčinou dopravních nehod v r. 2014, kdy způsobilo 1517 nehod a při nich bylo usmrceno 33 osob.

Pokud rozebereme konkrétní příčiny dopravních nehod, můžeme říci, že nejčtenější příčinou dopravních nehod v r. 2014 bylo nevěnování potřebné pozornosti řízení vozidla – tvoří téměř 1/5 počtu nehod řidičů, což je 19,3 %, dále nedodržení bezpečné vzdálenosti za vozidlem - 9,3 % a nesprávné otáčení nebo couvání, což činí 9,1 %. Tyto příčiny představují 38 % celkového počtu nehod řidičů motorových vozidel.

Ovšem nejtragičtějšími nehodami řidičů motorových vozidel byly v r. 2014 nehody, které byly zaviněné nepřizpůsobením rychlosti dopravně technickému stavu vozovky (zatačka, klesání, stoupání, šířka), dále jízda po nesprávné straně vozovky a důležitá je i příčina nevěnování potřebné pozornosti řízení vozidla, která zapříčila 12,4 % nehod.

Pokud vycházíme z této statistiky, musíme si uvědomit, že nejsou pokryty veškeré dopravní nehody, neboť ve smyslu § 47 odst. 4 jsou účastníci dopravních nehod povinni ohlásit dopravní nehodu, pokud při ní došlo k usmrcení nebo zranění osoby nebo k hmotné škodě převyšující zřejmě na některém ze zúčastněných vozidel včetně přepravovaných věcí částku 100.000,-- Kč.

Přesto dle interních statistik Policie ČR policie denně šetřila v průměru 235,2 nehody, bylo usmrceno 1,7 osoby a 72,4 osoby bylo zraněno. Pokud jde o hmotnou škodu, každý den vznikla škoda ve výši 13.515.709,-- Kč. De facto každých 6 minut a 6 sec. došlo k nehodě, kterou šetřila Policie ČR, každých 13 hod. a 55 minut došlo k usmrcení osoby a každých 19 minut a 54 sec. byl zraněn účastník silničního provozu. Na každou hodinu připadá hmotná škoda ve výši 563.155,-- Kč. Průměrná škoda při jedné nehodě je 57.457,40 Kč.

Viníci nehod jsou z 84,8 % řidiči motorových vozidel a největší navýšení počtu nehod o 1064 nehod, tj. o 15,7 %, bylo zjištěno u nehod zaviněných lesní zvěří a domácími zvířaty. U motorových vozidel bylo navýšení u nehod zaviněných řidiči motocyklů o 142 nehod, tj. 9,6 %. Zajímavý ukazatel je např. ten, že počet nehod zaviněných nákladními automobily klesl o 308. K navýšení došlo ale i u řidičů nemotorových vozidel, a to cyklistů o 194 nehod, což činí 8,1 %.

Dalším závažným ukazatelem jsou nehody chodců, na nichž se podílejí děti ve 441 případech, což je o 36 nehod více než v loňském roce. Při těchto nehodách byla jedna osoba usmrcena a 437 osob zraněno, což je o 36 osob více.

Cyklisté-děti zavinily 264 nehod, což je o 42 nehod více a tyto nehody si vyžádaly jednu usmrcenou osobu, stejně jako v r. 2013 a 238 zraněných osob, což činí o 41 osob více.

Podle statistik Policejního prezidia Policie ČR došlo k usmrcení u nehod zaviněných:

řidiči osobních automobilů	432
řidiči motocyklů	58
řidiči nákladních automobilů sólo	42
cyklisty	29
řidiči nákladních automobilů s návěsem	23
chodci	13
neznámými řidiči	10
řidiči autobusů	6
řidiči tramvají	3
řidiči nákladních automobilů s přívěsem	2
technickou závadou vozidla	2
řidiči motocyklů do 50 ccm	2
řidiči traktorů	2
řidiči pojízdných pracovních strojů	2
jiným účastníkem	1
řidiči mopedů	1
jiným zaviněním	1

Za velmi závažné je nutno považovat i tu skutečnost, že v roce 2014 bylo zaznamenáno 14208 případů, což činí 16,5 % z celkového počtu nehod, kdy viník nehody z místa ujel. Při těchto nehodách bylo 10 osob usmrceno a dalších 784 zraněno. Alarmující je to, že počet těchto nehod je vyšší o 754, což je o 5,6 %. Poněkud uklidňující je fakt, že počet usmrcených osob je o 7 osob nižší a rovněž je o 31 osob nižší počet zraněných.

Na dopravních nehodách se nepodíleli pouze čeští státní příslušníci, ale i řidiči s cizí státní příslušností, kteří zavinili v r. 2014 na území České republiky 5226 nehod, což činí 7,2 % z celkového počtu nehod. Při těchto nehodách bylo usmrceno 42 osob, což je 7,2 % z celkového počtu a dalších 1572 osob bylo zraněno. Pokud bychom tato čísla porovnávali s rokem předešlým, tedy rokem 2013, zavinili cizinci na českých silnicích o 79 nehod více. Počet usmrcených byl o dvě osoby nižší, ale zraněných osob bylo více o 301 osob.

Od roku 1989 došlo k podstatnému zlepšení technického stavu motorových vozidel, neboť osobní vozidla začala být cenově přijatelnější a pro občany ČR dostupnější, a proto docházelo k úbytku starých vozidel, která neodpovídala technickému stavu a současnému trendu ostatních vozidel, jejich kubatuře, rychlosti apod.

Přesto z důvodů technické závady bylo v r. 2014 zjištěno 467 nehod, což je 0,54 % z celkového počtu nehod. I při těchto nehodách došlo k usmrcení dvou osob a zranění 101 osob, což je nárůst o 11 osob. V r. 2013 z důvodu technické závady nezemřel při dopravní nehodě žádný člověk.

Nejčastější příčinou těchto nehod bylo nesprávné uložení nákladu – celkem 107 nehod a tzv. jiná technická závada, kdy se jedná o rozbití čelního skla, případně upadnutí výfuku apod. Rovněž jedna z příčin je upadnutí nebo ztráta kola, což bylo 76 nehod a jedna osoba usmrcena a dále defekt pneumatiky způsobený průrazem nebo náhlým únikem vzduchu, což činilo 68 nehod.

Samostatnou kapitolu tvoří nehody zaviněné pod vlivem alkoholu. Jak uvádí Policie ČR, v r. 2014 evidovala celkem 4637 nehod zaviněných pod vlivem alkoholu, což je 6 % z celkového počtu a alarmující je to, že při těchto nehodách bylo usmrceno 63 osob, tj. 10,05 % z celkového počtu, a dále bylo 2366 osob zraněno. Zajímavé je, že pokud budeme tato čísla srovnávat s rokem 2013, je počet nehod nižší o 49, ale počet usmrcených je vyšší o 11 osob a zraněných o 60 osob. Nejvíce těchto nehod bylo na území Plzeňského, Zlínského a Jihočeského kraje. U všech těchto vyšších územně správních celků se jedná v průměru o 10 % nehod. Nejvíce usmrcených u nehod zaviněných řidiči pod vlivem alkoholu bylo na území krajů Ústeckého – 8 osob, Středočeského a Moravskoslezského – 7 osob.

Na dopravních nehodách se nepodílel pouze alkohol jako takový, ale i další návykové látky – drogy, kterých jako příčinu dopravní nehody evidovala policie 260, což byl nárůst o 16 nehod oproti roku 2013 a při těchto nehodách bylo 6 osob usmrceno a 138 osob bylo zraněno.

Při zkoumání počtu nehod, kdy byla zjištěna u řidičů hladina alkoholu, je nejvíce dopravních nehod – 2827, kdy viník dopravní nehody měl 1,51 promile a více alkoholu v krvi.

Zajímavé je i to, že nejvyšší podíl zaviněných nehod, kdy viník byl pod vlivem alkoholu, je u cyklistů, kteří pod vlivem alkoholu zavinili 30,3 % z celkového počtu jimi zaviněných nehod, dále řidiči mopedů – 19,9 % a chodci 15,7 %. Zde je nutno říci, že do veřejnosti ještě neproniklo to, že cyklista je účastník silničního provozu stejně jako řidič a stejně jako řidič nesmí požívat alkoholické nápoje a při zjištění, že požil alkoholické nápoje, se na něj vztahuje stejná sankce jako na řidiče motorového vozidla s tou výjimkou, že mu samozřejmě není zajištěn řidičský průkaz.

Z interní statistiky Policie ČR je možno vyčíst i to, že nejčastějším druhem nehody byla srážka jedoucích vozidel, což činilo 35,8 % z celkového počtu nehod a dále srážka s pevnou překážkou - 22,1 %.

Rovněž nejvíce usmrcených osob bylo při nehodách, které končily vzájemnou srážkou jedoucích vozidel, kterých bylo 44 % z celkového počtu usmrcených osob. 22 % z celkového počtu usmrcených bylo vinou nehody končící srážkou s pevnou překážkou, kdy nejtragičtější bilanci mají střety se stromem, kdy bylo 112 usmrcených. Vzhledem k rychlosti současných vozidel, která jezdí po pozemních komunikacích, jejich kubatuře a jízdním možnostem, je pochopitelné, že při střetu dvou vozidel – tzv. čelní náraz – kdy se vzájemné rychlosti sčítají, dochází k těm nejtragičtějším následkům – usmrcení.

Zde je na místě uvést, že např. srážka se stromem se pohybuje v podobných číslech, s výjimkou roku 2013.

Rok	Počet nehod	Usmrceno	Těžce zraněno
2011	2668	105	326
2012	2834	113	332
2013	2610	86	249
2014	2469	112	241

Vypovídající hodnotu mají i údaje ze statistiky, kde je uvedeno časové rozložení nehod. Z nich můžeme zjistit, že nejvíce nehod Policie ČR šetřila v r. 2014, v pátek, a dalším dnem, kdy bylo nejvíce dopravních nehod, jsou pondělky. Je možné zvažovat, zda tato čísla, která mají svoji vypovídající hodnotu, svědčí o tom, že nejvíce nehod je při odjezdu na víkend a vracení se zpět po víkendu. Zajímavé je i to, že ve dnech úterý a sobota došlo k poklesu počtu nehod a ve všech ostatních dnech týdne bylo více nehod než v r. 2013. K největšímu nárůstu dopravních nehod došlo ve středu a v pondělí, z čehož největší relativní nárůst o 6,76 % byl zjištěn u střeďečních nehod.

Pokud budeme hodnotit oběti na lidských životech z hlediska dne v týdnu, jsou to páteční a sobotní nehody, při kterých zahynulo 108 osob. Z hlediska měsíců nejvíce dopravních nehod bylo v měsíci říjnu, kdy bylo zaviněno 8014 dopravních nehod, nejméně v únoru, kdy bylo zaviněno 5510 nehod. Nejvíce vzrostly nehody v měsíci prosinci – o 580 nehod, což je 8,3 % a k poklesu počtu nehod došlo nejvíce v únoru – o 963 méně, což je o 14,9 %. V 11 měsících roku 2014 došlo k dopravním nehodám, které převýšily šestitisícovou hranici.

Nejvíce usmrcených bylo v měsících září a v červenci a nejméně usmrcených bylo v únoru, kdy bylo usmrceno 24 osob, což je dle interní statistiky policie nejnižší měsíční počet usmrcených od roku 1990. Rovněž v dubnu, květnu a v srpnu bylo usmrceno nejméně osob od r. 1990.

Z hlediska místa dopravních nehod bylo 70,7 % dopravních nehod spácháno v obci a na tyto nehody připadá:

- 31,2 % z celkového počtu usmrcených
- 53,5 % z celkového počtu těžce zraněných
- 59,7 % z celkového počtu lehce zraněných
- 57,6 % z celkového odhadu hmotných škod
- 72,8 % nehod zaviněných pod vlivem alkoholu

Z těchto čísel lze vyčíst to, že např. nehody pod vlivem alkoholu se s největšího počtu udály přímo v obci a zřejmě řidiči motorových vozidel po požití alkoholických nápojů v restauračních zařízeních nevyužili městskou hromadnou dopravu nebo taxi a usedli za volanty svých vozidel. V obcích se udála více jak polovina nehod, při kterých byly osoby lehce nebo těžce zraněny. Naopak usmrcených osob bylo v obci méně než mimo obec, o čemž svědčí to, že mimo obec řidiči nerespektovali rychlost

a povahu vozovky a docházelo ke střetům jak s protijedoucími vozidly, tak s pevnou překážkou.

Následující tabulka převzatá z informace o nehodovosti na pozemních komunikacích ČR za rok 2014, kterou vydalo Policejní prezidium Policie ČR, uvádí údaje o počtu usmrcených osob v obci a mimo obec za posledních 10 let.

<u>Rok</u>	<u>Počet usmrcených osob v obci</u>	<u>Počet usmrcených osob mimo obec</u>
2005	425	702
2006	366	590
2007	382	741
2008	393	599
2009	295	537
2010	260	493
2011	244	463
2012	231	450
2013	195	388
2014	196	433

V roce 2014 bylo na pozemních komunikacích ČR usmrceno celkem 112 chodců, což bylo o 22 méně než v r. 2013. Z tohoto počtu chodců bylo v nočních hodinách usmrceno 65 chodců. Na noční nehody tak připadá 58,1 % z počtu usmrcených chodců.

Vypovídající hodnotu mají i statistická čísla, ze kterých vyplývá, kolik nehod řešila Policie ČR v jednotlivých krajích. Logicky nejvíce nehod bylo šetřeno na území hlavního města Prahy, a to 19306 a nejméně pak na území Karlovarského kraje, který je nejmenším z vyšších územně správních celků, a to 1732 nehod. Méně dopravních nehod než v r. 2013 bylo na území Plzeňského, Pardubického a Libereckého kraje. Paradoxně největší relativní zvýšení bylo na území Karlovarského kraje – o 6,52 %, Jihočeského kraje – o 5,51 % a Zlínského kraje – o 5,1 %. I z těchto čísel je možno vyčíst relativistu statistik o dopravních nehodách, kdy v nejmenších krajích, kde je jeden z nejmenších počtů dopravních nehod, může dojít při malém zvýšení k podstatnému procentuálnímu nárůstu dopravních nehod.

Pokud jsou hodnoceny klady a zápory roku 2014 v oblasti zaviněných dopravních nehod, Policie ČR tyto klady a zápory stanovuje takto:

Klady

Nejmenší počet usmrcených o prázdninách od roku 1990 – 132 osob.

Pokles usmrcených chodců o 22 osob.

Druh nehody = srážka s chodcem, pokles celkového počtu usmrcených o 26 osob.

Pokles celkového počtu usmrcených při nehodách zaviněných nákladním automobilem sólo a s přívěsem o 15 osob.

Pokles celkového počtu usmrcených při nehodách zaviněných na povrchu vozovky se sněhem nebo náledím o 22 osob.

Pokles počtu nehod zaviněných řidiči motorových vozidel nepřiměřenou rychlostí jízdy o 1850 nehod.

Zápory

Celkový nárůst usmrcených o 46 osob a lehce zraněných o 1078 osob.

Nárůst počtu usmrcených při nehodách zaviněných řidiči motorových vozidel o 54 osob.

Nárůst počtu usmrcených při nehodách zaviněných mimo obec o 45 osob.

Nárůst počtu usmrcených při nehodách zaviněných řidiči soukromých vozidel nevyužívaných k výdělečné činnosti o 53 osob.

Nárůst počtu nehod zaviněných na povrchu vozovky, který byl suchý, neznečištěný o 6901 nehod.

Nárůst počtu nehod zaviněných ve dne při nezhoršené viditelnosti vlivem povětrnostních podmínek o 2484 nehod.

Nárůst počtu nehod zaviněných řidiči motorových vozidel nesprávným způsobem jízdy o 1768 nehod.

V roce 2014 zemřelo na komunikacích o 6 dětí více než za loňský rok (celkem 14 do 24 hod. po nehodě a další 2 po více jak 24 hodinách).

V roce 2013 to bylo celkem 8 dětí.

Vysoký počet usmrcených nad 55 let věk – 198 osob (pokles o 4 osoby)

Nárůst počtu usmrcených řidičů motocyklů o 14 osob a spolujezdců na motocyklu o 7 osob.

Nárůst počtu usmrcených při nehodách zaviněných pod vlivem alkoholu – 63 osob, což je nárůst o 11 osob.

Dopravní nehody jsou, jak již uvedeno, fenoménem současnosti. Závažnost nehod je možno vyčíst ze shora uvedených statistik, které vede Policie ČR, Policejní prezidium, ředitelství dopravní služby a zveřejňuje je na svých webových stránkách. Na těchto statistikách můžeme sledovat, jak hrozivě se šplhají sloupce následků včetně těch nejhroznějších – usmrcení. Nejen policie, ale různé vědecké týmy automobilového průmyslu analyzují příčiny dopravních nehod a snaží se odstraňovat příčiny a podmínky těchto silničních dopravních nehod. V současné době můžeme sledovat, jak v rámci automobilového průmyslu dochází ke zlepšování bezpečnosti řidičů vozidel, kdy je zvyšována bezpečnost vnitřku vozidel, ale i různé signalizační prvky na vozidlech, které mají upozornit řidiče na různé problémy v silničním provozu.

Příčiny dopravních nehod jsou uvedeny ve statistikách policie, ale nutno říci, že se jedná o strohé příčiny, jako např. nevěnování se řízení apod., ale příčin dopravních nehod při jejich analýze je samozřejmě mnohem více. Na dopravní nehody má vliv např. aktuální počasí, psychický stav řidiče a svého času jedno z kritérií byla i cena pohonných hmot. Při sledování tohoto ukazatele se křivky grafů pohybovaly podle ceny pohonných hmot, při jejich zvyšování směrem dolů a naopak směrem nahoru při zlevnění pohonných hmot.

Dopravní nehody jsou civilizační nemocí současné společnosti, kdy je nutno neustále analyzovat jednotlivé příčiny těchto nehod a snažit se tyto příčiny odstraňovat. Nutno říci, že stále hlavním faktorem, který bude ovlivňovat počty i závažnost dopravních nehod, bude řidič sám. Je nutno řidiče vychovávat, upozorňovat ho na následky dopravních nehod, ale při tomto je nutno zajistit, aby výchova k řízení motorových vozidel odpovídala trendům současné společnosti. Někdy se setkáváme s tím, že tvůrci dopravních předpisů si ulehčují situaci tím, že zvyšují zákazy, zvyšují sankce za porušení dopravních předpisů, což v mnohém případě není cesta k odstranění dopravních nehod a někdy paradoxně mohou takovéto zákazy dopravní nehodu způsobit. Je nutno přistupovat k těmto věcem s rozumem a ne pod vlivem emocí, když dojde k závažné dopravní nehodě. Analýzou příčin dopravních nehod zjišťujeme i to, že velké procento dopravních nehod zavinují mladí a nezkušení řidiči. Je možné realizovat tzv. řidičák na zkoušku, ale ani toto nepokryje všechny nezkušené řidiče, kteří získali řidičské oprávnění před 30 lety a najeli za celou dobu několik set kilometrů. Jsou to víkendoví řidiči a ze shora uvedených statistických čísel víme, že nejvíce dopravních nehod je právě v pátek a v pondělí.

V současné době můžeme najít mnoho možností, jak zlepšit situaci na silnici, ale vždy jako první bude osobnost řidiče. V současné době, kdy došlo k takovým změnám v rámci české společnosti, které vyžadují, aby drtivá většina národa byla vlastníkem motorového vozidla, neboť došlo ke snížení dopravní obslužnosti na vesnicích a lidé musí jezdit za prací právě osobními vozidly, starobní důchodci musí jezdit nakupovat osobními vozidly, neboť jinou možnost nemají, nelze nijak razantně omezovat získávání řidičského oprávnění. Celý problém dopravních nehod je nutno řešit globálně, se zapojením nejen represivních složek, ale týmu psychologů, pedagogů a odborníků na dopravní problematiku. Jedině touto cestou můžeme dojít k tomu, že klesne počet dopravních nehod a jejich následků, kdy nejtragičtější je samozřejmě usmrcení. Následky dopravních nehod nejsou jenom ty, které máme ve statistikách, tedy usmrcení, ublížení na zdraví a hmotná škoda, ale je zde podstatně více následků v rozbití rodin, kdy může dojít k usmrcení otce, který se stará a živí rodinu s dětmi, zranění, které vyřadí osobu z produktivního života a v mnohých případech se jedná o osoby, které jsou relativně mladé a které si ponесou do konce života zdravotní handicap.

Věřím tomu, že nejen v České republice, ale i v rámci Evropské unie dojde k tomu, a dochází již k tomu, že je aktivní zájem o snižování dopravních nehod, jsou vyvolávány různé odborné konference, kde si účastníci předávají informace z jejich dopravního prostředí a tyto informace jsou aplikovány ve všech zemích Evropské unie. Toto je dle mého názoru jediná správná cesta, jak předejít aspoň části dopravních nehod, které ve svém souhrnu, jak jsem již uvedl shora, je možno považovat z hlediska obětí a následků za lokální války.